

Eugen Lovinescu se înfățișează în fața posterității ca una din cele mai cunoscute personalități culturale din prima jumătate a secolului XX, personalitate plurivalentă, prodigioasă prin excelență, posedând o natură titaniană, reprezentând tipul scriitorului total. Această afirmație nu poate fi suspectată de tendințe de mitizare sau de întronizare într-un anumit clasament cultural gata definitivat, căci ea poate fi probată prin examinarea amănunțită a operei sale diverse, dar și inegale ca valoare artistică: este cunoscut în special pentru activitatea sa de critic și istoric literar, activitate materializată prin apariția câtorva tomuri ce au revoluționat înțelegerea culturii în general, și a literaturii în special (Istoria civilizației române moderne – 1924, 1925; Istoria literaturii române contemporane, în șase volume, 1926-1929; Critice, ediție definitivă, realizată de autorul însuși, 1925-1929; seria de volume consacrate lui Titu Maiorescu)¹. Dar Lovinescu a fost și un talentat scriitor, abordând genuri diverse, de la proză scurtă și roman (Nuvele Florentine, 1906, nuvele botezate ulterior Crinul; Aripa morții; ciclul dedicat lui Mihai Eminescu² sau ciclul Bizu³), dar e încercat, cu relativ succes și genul memorialistic (Memorii, I-III, 1932; Agende literare, postum), sau chiar dramaturgie (De peste prag, 1906; Lulu, 1924, în colaborare cu Hortensia Papadat Bengescu). De asemenea, a tradus Eneida lui Vergiliu.⁴

Având în vedere toată această operă întinsă și diversă, mărturie a talentului său real și a dorinței de a schimba în bine cultura română, a o face mai bună în sensul cel mai plin al cuvântului, a adăuga noi nume pe scena literară românească, în fine a o armoniza cu literaturile altor țări, putem presupune, la o privire superficială că acest critic și scriitor nu numai că era antipatizat sau/și marginalizat⁵, dar și urât și împiedicat să reușească să își pună în aplicare planurile. Fapt deloc surprinzător, deoarece în cazul lui Lovinescu, nu avem de-a face cu eterna deficiență a culturii române (și anume: reticența la nou, la critică, tendința de a ne încorseta într-un naționalism de multe ori desuet), ci și cu diferențele mari în ceea ce privește gusturile criticului. Altfel spus, profesorul Nicolae Manolescu remarcă cu acuitate faptul că Eugen Lovinescu era un altfel de critic, amestec de clasicism și modernism, expresie a lucidității sale: „Este foarte semnificativă lipsa de simpatie, împinsă până la ostilitate, cu care este întâmpinat de către confracții E. Lovinescu la debutul său. Cu doar zece ani mai vârstnici, Iorga și Ibrăileanu aparțineau aceleași generații, dar nu-l simțeau pe autorul Pașilor pe nisip (Pași pe nisip a reprezentat una din primele lucrări publicate de către criticul făltinișean – nota mea: C.S.) ca pe unul de-al lor. Lovinescu a înfățișat de la bun început un tip diferit de critic în ciuda

disponibilităților lui de a colabora la publicațiile care dădeau tonul în epocă (...).⁶ Nu e greu de ghicit unicitatea criticului literar, dar și gusturile fundamentale diferite, radicale în adevăratul sens al cuvântului, dacă ne gândim la scriitorii pe care Lovinescu îi promova în cadrul cenaclului literar Sburătorul: Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Anton Holban, Tudor Arghezi, Max Blecher. Observăm că aceste nume reprezintă vârful modernismului românesc în materie de creație literară.⁷

Conflictul cu Iorga și sămănătorismul pe care îl promova era inevitabil.⁸ Este ceea ce același Nicolae Manolescu numește „a doua bătălie canonică din literatura română”.⁹ A doua bătălie canonică se referă tocmai la efortul unui Eugen Lovinescu, alături de un alt mare critic, G. Călinescu, de a include în canonul literar (adică în acea listă, unde, axiologic vorbind, numai opera vorbește de la sine) nume mari din literatura română. Era nevoie de un astfel de efort, având în vedere că în prima jumătate a secolului XX, existau puțini scriitori de valoare, pe care putea-i să îi numere pe degele de la două mâini: majoritatea scriitorilor era grupați în tot felul de ideologii literare, precum cea sămănătoristă, de care am amintit, cea poporanistă¹⁰, epigonismul eminescian¹¹, astfel încât valoarea unor scriitori nu se putea manifesta liber, deoarece existau aceste găști literare, ce îi promovau acoliții.

1 - Desigur, aceste opere critice sunt doar câteva din cele mai reprezentative. Criteriul enumerării lor a fost determinat de notorietatea lucrărilor și de receptarea lor critică în spațiul culturii române.

2 - Constituit din romanele: Mite (1934), Bălăuca (1935). În ele sunt evocate iubirea dintre Mihai Eminescu și scriitoarea Mite Kremnitz.

3 - Alcătuit din romanele: Bizu (1932), Patru (1932), Diana (1956).

4 - Lucru perfect justificat, de altfel, E. Lovinescu era un clasicist desăvârșit, fiind decenii profesor de latină în cadrul Liceului Matei Basarab din București. Ca o strictă curiozitate intelectuală, pentru detalii și analize privind capodopera poetului latin Vergiliu, vezi Ovidiu Drimba, Istoria literaturii universale, Editura SAECULUM I.O., București, 2008, pp.110-115.

5 - Marginalizarea lui E. Lovinescu a atins punctul paroxistic în ultimii ani ai vieții sale.

6 - Nicolae Manolescu, Istoria critică a literaturii române, Editura Paralela 45, 2008, capitolul rezervat lui E. Lovinescu, p. 557 și urm.

7 - Modernismul, inclusiv cel de sorginte lovinescian, va fi fundamentul, osatura, pentru curentele ulterioare, care au dat scriitori de valoare literaturii române, precum neomodernismul sau generația șaizecistă (perioada de dezgheț cultural, eliberarea temporară de realismul-socialist; reprezentanți: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana) sau postmodernismul, generația optzecistă (reprezentanți: Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Traian T. Coșovei, Ioan Stratan). Pentru un punct de vedere profund asupra acestui din urmă curent literar, vezi George Bădărău, Postmodernismul românesc, Editura Institutul European, 2007.

8 - Merită atenția acest cuvânt: sămănătorismul provine de la numele unei publicații culturale de început de secol XX, Sămănătorul, condusă, printre alții de George Coșbuc și Alexandru Vlahuță, între 1901-1902. După cum spune și verbul, a semăna, Iorga și ceilalți voiau să semene în viață țărănimii o anumită cultură distinctă. Era vorba despre promovarea unor teme fixe, cum ar fi: superioritatea țăranilor, ca parte a istoriei naționale, deșteptarea conștiinței

naționale, idealizarea spațiului rural, etc. De altfel, Lovinescu încadrează acest curent la capitolul Ideologii, fiind chiar primul capitol din Istoria sa literară (vezi, în acest sens, Istoria literaturii române contemporane, Editura Litera, Chișinău, 1998, pp. 10-16.

9 - Nicolae Manolescu, op.cit., p 551 și urm.

10 - Tot o ideologie literară fundamental îndreptată spre țărani și civilizația țărănească. Înființată de Constantin Stere și Constantin Dobrogeanu-Gherea, apropiată politic de narodnicismul rusesc și de ideologii de stânga.

11 - Reprezentant de frunte: Alexandru Vlahuță, cel care ilustrează cel mai bine acest fapt. Nu întâmplător, Nicolae Iorga îl elogia și aprecia, găsindu-l reprezentativ pentru cultura română.

Cosmin Stancu